

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شخصیت در بزرگسالی

نظریه پنج عاملی

به پیوست دو فرم آزمون پنج عاملی دو (کوتاه و بلند) و نمره گذاری آن

مؤلفان
مک کرا و کاستنا

مترجمان
دکتر مسعود جان بزرگی و دکتر مبین صالحی

ویراستار علمی
دکتر رحمت الله نورانی پور

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

زمستان ۱۳۹۷

مک‌کرا، رابرت، ۱۹۴۹-.

شخصیت در بزرگسالی؛ نظریه پنج‌عاملی / مسعود جان‌بزرگی و مبین صالحی / مؤلفان: مک‌کرا، کاستا؛ مترجمان: مسعود جان‌بزرگی، مبین صالحی، با همکاری دانشجویان گروه دوم دوره دکترای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ویراستار علمی: رحمت‌الله نورانی‌پور. - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۷.

هشت، ۳۴۶ص.:: نمودار و جدول. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۴۶: روان‌شناسی؛ ۴۴)

ISBN: 978-600-298-236-0

بها: ۲۶۵۰۰ تومان

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۲۹۳]-۳۲۴.

نمایه.

۱. شخصیت - عوامل سنی. ۲. بلوغ (روان‌شناسی). ۳. بزرگسالان - روان‌شناسی. الف. کاستا، پل. ب. جان‌بزرگی، مسعود، ۱۳۴۰-، مترجم. ج. صالحی، مبین، ۱۳۵۸-، مترجم. د. نورانی‌پور، رحمت‌الله، ویراستار. ه. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. و. عنوان.

۱۵۵ / ۶

۱۳۹۷ م ۶۹۸/۹ / ۴۹ BF

۵۴۵۲۹۱۹

شماره کتابشناسی ملی

شخصیت در بزرگسالی؛ نظریه پنج‌عاملی

مؤلفان: مک‌کرا و کاستا

مترجمان: مسعود جان‌بزرگی و مبین صالحی (با همکاری دانشجویان گروه دوم دوره دکترای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه)

ویراستار علمی: رحمت‌الله نورانی‌پور

صفحه‌آرایی: کاما

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۷

تعداد: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - جعفری

قیمت: ۲۶۵۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۳۲۱۱۱۱۰۰ - ۲۵ (انتشارات: ۳۲۱۱۱۳۰۰) نمابر: ۳۲۸۰۳۰۹۰.

ص.پ. ۳۶۱ - ۳۷۱۸۵ ● تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، کوی اسکو، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰

www.rihu.ac.ir

info@rihu.ac.ir

فروش اینترنتی: www.ketab.ir/rihu

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقعی بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساسی‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی علیه السلام بنیانگذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت استادان حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

این کتاب به عنوان متن درسی و کمک درسی برای دانشجویان دوره های روان شناسی و مشاوره در مقطع لیسانس تا دکترا تهیه شده است و واجد پژوهش های ارزنده ای برای آنها است. امید است از آن برای تدریس و تولید ستون علمی فرهنگی - بومی استفاده شود.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می داند از مترجمان این اثر، دکتر مسعود جان بزرگی و دکتر مبین صالحی و دانشجویان همکار و همچنین از ویراستار علمی آن، دکتر رحمت الله نورانی پور، تقدیر و سپاسگزاری کند.

فهرست مطالب

۱	درباره نویسندگان
۳	مقدمه مترجمان
۹	مقدمه مؤلفان
۱۱	فصل اول: حقیقت‌ها و نظریه‌های تحول بزرگسالی
۱۵	۱-۱. تغییر عقیده درباره ثبات شخصیت
۱۸	۲-۱. در جستجوی یک پدیده
۲۱	۳-۱. اشاره‌ای به روان‌درمانگری
۲۲	۴-۱. زمان شروع بزرگسالی
۲۴	۵-۱. دیدگاه‌های دیگر: نظریه‌های تغییر
۳۵	فصل دوم: رویکرد رگه به شخصیت
۳۷	۱-۲. دیدگاه‌هایی درباره ماهیت انسان
۴۰	۲-۲. اصول اساسی روان‌شناسی رگه
۴۶	۳-۲. چند رگه و کدام رگه‌ها؟
۴۹	۴-۲. کاوش برای نظامی یکپارچه
۵۲	۵-۲. زبان طبیعی و الگوی پنج‌عاملی
۵۷	فصل سوم: اندازه‌گیری شخصیت
۵۷	۱-۳. از مفاهیم تا داده‌ها
۶۱	۲-۳. خودگزارش‌دهی‌ها و درجه‌بندی‌های مشاهده‌گران
۶۱	۳-۳. درجه‌بندی‌های مشاهده‌گر
۶۴	۴-۳. مقیاس‌های روایی
۶۷	۵-۳. یک ابزار اندازه‌گیری پرسشنامه‌ای: پرسشنامه شخصیت NEO
۷۰	۱-۵-۳. ابعاد E، N و O
۷۳	۲-۵-۳. ابعاد A و C

۷۴	۶-۳. متمایزسازی
۷۵	۷-۳. جامعیت الگوی پنج‌عاملی
۸۳	فصل چهارم: پژوهش درباره رشد یا زوال شخصیت
۸۴	۱-۴. مطالعات مقطعی تفاوت‌های شخصیت
۸۸	۲-۴. سوگیری نمونه‌گیری
۹۱	۳-۴. تأثیرات دوره‌ای
۹۴	۴-۴. طرح‌های طولی: ردیابی تغییرات در طول زمان
۹۵	۵-۴. ثبات در 16PF
۹۸	۶-۴. راهبردهای زنجیره‌ای
۹۸	۱-۶-۴. پرهیز از اثر تمرین و زمان
۱۰۲	۲-۶-۴. رویکردی یکپارچه
۱۰۷	۷-۴. تحولات اخیر
۱۰۷	۱-۷-۴. تغییرات کوچک و آهسته
۱۰۹	۲-۷-۴. راز دیگر
۱۰۹	۳-۷-۴. تحلیلی متفاوت
۱۱۱	۸-۴. دلالت‌های ضمنی: ابطال برخی افسانه‌های سالمندی
۱۱۳	فصل پنجم: دیدگاه‌های بین‌فرهنگی درباره شخصیت و افزایش سن
۱۱۶	۱-۵. ساختاری جهانی
۱۱۸	۲-۵. تحول بزرگسالی در میان فرهنگ‌ها
۱۲۲	۳-۵. پیشینه، فرهنگ و مقایسه‌های مقطعی
۱۲۶	۴-۵. برخی تفسیرهای ممکن
۱۲۸	۵-۵. شواهد بین‌فرهنگی در مورد ثبات
۱۳۱	فصل ششم: سیر تحول شخصیت در فرد
۱۳۱	۱-۶. دو پرسش متفاوت: ثبات و تغییر در گروه‌ها و افراد
۱۳۴	۲-۶. الگوهای تحولی در افراد
۱۴۰	۳-۶. بررسی مسیر رگه‌های شخصیت
۱۴۳	۴-۶. شواهد طولی
۱۴۸	۵-۶. مسیر زمانی ثبات
۱۵۳	فصل هفتم: ثبات بازنگری شده شرایط لازم و فرضیه‌های رقیب
۱۵۳	۱-۷. موضوعات روش‌شناختی در سنجش ثبات
۱۵۷	۲-۷. خودپنداشت و ثبات
۱۶۰	۳-۷. تبیین پراش و تصحیح ناپایانی
۱۶۲	۴-۷. مروری بر گذشته و تغییر خود ادراک شده

۱۶۷	۵-۷. تعدیل‌کننده‌های تغییر
۱۶۷	۶-۷. ویژگی‌های روان‌شناختی
۱۶۹	۷-۷. رویدادهای زندگی
۱۷۱	۸-۷. سلامت جسمی و روانی
۱۷۳	۹-۷. مطالعات موردی دربارهٔ ثبات
۱۷۶	۱۰-۷. تلویحات: برنامه‌ریزی برای آینده

۱۷۹	فصل هشتم: دیدگاهی متفاوت
۱۷۹	۱-۸. روان‌شناسی‌های من و روش‌های فرافکن
۱۸۰	۲-۸. روان‌شناسی‌های پویشی یا من
۱۸۲	۳-۸. توالی‌های تحولی
۱۸۴	۴-۸. خصلت‌های پویشی
۱۸۵	۵-۸. مقایسه رگه‌ها با فرایندهای من
۱۸۵	۶-۸. تعارض و حل آن
۱۸۷	۷-۸. سازمان‌یافتگی موقت
۱۸۸	۹-۸. تفاوت‌های فردی در فرایندهای من
۱۸۹	۱۰-۸. رگه‌ها و فرارگه‌ها
۱۹۱	۱۱-۸. تغییرات تحولی در فرایندهای من
۱۹۳	۱۲-۸. سنجش‌های فرافکنانه شخصیت
۱۹۵	۱۳-۸. مشکلات روش‌های فرافکن
۱۹۸	۱۴-۸. عناصر هشیار در برابر عناصر ناهشیار
۲۰۰	۱۵-۸. آزمون‌گری فرافکن و ثبات شخصیت
۲۰۰	۱۶-۸. آزمون‌های لکه جوهر
۲۰۲	۱۷-۸. مطالعات TAT
۲۰۵	۱۸-۸. سن و خودپنداشت ارتجالی

۲۰۹	فصل نهم: تحول بزرگسالی براساس مصاحبه شخصی
۲۱۳	۱-۹. شکل و محتوا در مصاحبه‌های روان‌شناختی
۲۱۵	۲-۹. نظریه‌های مصاحبه‌محور تحول بزرگسالی
۲۱۶	۳-۹. فصل‌های لوینسون
۲۱۹	۱-۳-۹. آیا این الگو همگانی است؟
۲۱۹	۲-۳-۹. آیا این الگو ذاتاً مرتبط با سن است؟
۲۲۰	۳-۳-۹. آیا این الگو ناپیوسته است؟
۲۲۱	۴-۳-۹. آیا این الگو تغییر شخصیت است؟
۲۲۲	۵-۳-۹. آیا این الگو تحولی است؟
۲۲۳	۶-۳-۹. دگرگونی‌های گولد
۲۲۷	۴-۹. در جستجوی بحران میانسالی

فصل دهم: نظریه پنج‌عاملی شخصیت

۲۳۳	۱-۱۰. پیدایش یک نظریه
۲۳۴	۲-۱۰. نظریه پنج‌عاملی
۲۳۶	۱-۲-۱۰. مؤلفه‌های نظام شخصیت
۲۳۹	۲-۲-۱۰. اصول موضوعه FFT: این نظام چگونه کار می‌کند
۲۴۳	۳-۲-۱۰. خاستگاه‌های رگه‌ها
۲۴۳	۴-۲-۱۰. وراثت‌شناسی
۲۴۶	۳-۱۰. سایر تأثیرات زیست‌شناختی
۲۴۷	۴-۱۰. شواهد متعارض
۲۴۸	۵-۱۰. تحول رگه و FFT
۲۵۱	۶-۱۰. تغییرات در تفاوت‌های فردی
۲۵۲	۷-۱۰. ارزیابی نظریه پنج‌عاملی

فصل یازدهم: آثار شخصیت بر سیر زندگی

۲۵۹	۱-۱۱. تغییرات کدامند؟
۲۶۰	۲-۱۱. زندگینامه عینی
۲۶۱	۳-۱۱. سازش‌یافتگی‌های منشی
۲۶۳	۴-۱۱. نگرش‌ها و ارزش‌ها
۲۶۳	۵-۱۱. نقش‌های اجتماعی
۲۶۴	۶-۱۱. روابط بین فردی
۲۶۷	۷-۱۱. خودپنداشت
۲۶۹	۸-۱۱. مطالعه ساختار و فرایند زندگی
۲۷۰	۹-۱۱. سازگاری روانی در سرتاسر دوران زندگی
۲۷۳	۱۰-۱۱. طرح‌های شخصی، زمان‌بندی اجتماعی و زندگینامه روان‌شناختی
۲۷۶	۱۱-۱۱. ازدواج و طلاق
۲۸۰	۱۲-۱۱. مشاغل
۲۸۲	۱۳-۱۱. آثار رگه‌ها بر خودپنداشت
۲۸۵	۱۴-۱۱. هویت
۲۸۵	۱۵-۱۱. روایت زندگی

منابع و مآخذ

۲۹۳	پیوست‌ها
۳۲۵	نمایه‌ها
۳۴۳	

درباره نویسندگان

دکتر روبرت مک کراک^۱ او روان شناس و پژوهشگر در مرکز پژوهشی پیری شناسی^۲ مؤسسه ملی سالخوردگی است. وی دکتری خود را در روان شناسی شخصیت در سال ۱۹۷۶ از دانشگاه بوستن دریافت کرد. از آن زمان تاکنون پژوهش هایی را در حوزه ساختار، ارزیابی و تحول شخصیت را داشته است. از کارهای جدید او می توان به مطالعات بین فرهنگی شخصیت اشاره کرد. او نویسنده و همکار بیش از ۲۵۰ مقاله و فصول کتاب های مختلف به خصوص با همکاری کاستا بوده است. او نویسنده پرسشنامه پنج عاملی شخصیت (NEO) است.

دکتر پال. تی. کاستا^۳ او رئیس آزمایشگاه شخصیت و شناخت «مؤسسه ملی برنامه پژوهشی داخلی در بزرگسالی» در بالتیمور مریلند است. علاقه اصلی وی، مطالعه ساختار و سنجش شخصیت و نیز تحول در دوران زندگی، آسیب شناسی روانی، و نورویبولوژی پایه شخصیت بوده است. او نویسنده یا همکار نویسنده بیش از سیصد مقاله و فصل کتاب بوده و به عنوان رئیس شاخه پنج و بیست انجمن روان شناسی آمریکا (APA) و نیز در انجمن پژوهش در شخصیت، و انجمن بین المللی مطالعه تفاوت های فردی خدمت کرده است.

تحقیقات طولی شخصیت که در این کتاب آمده، بیشتر نتیجه تلاش مشترک گروهی از پژوهشگران برجسته و هزاران آزمودنی داوطلب در میان پژوهش ها بوده اند. برای این کتاب از گشاده دستی و تعهد مردان و زنان شرکت کننده در مطالعات طولی سالمندی مرکز بالتیمور بهره برده ایم. ما این کتاب را به آنها تقدیم می کنیم.

1. Robert R. McCrae

2. gerontology research center

3. Paul T. Costa, Jr.

مقدمه مترجمان

روان‌شناسی شخصیت را باید قلب علم روان‌شناسی دانست، زیرا همه فرایندهای مطالعات روان‌شناسی به نوعی با آن مربوط هستند. فرضی که ذهن روان‌شناسان را از آغاز به خود مشغول کرده، آن است که چگونه می‌توان انسان را شناخت به گونه‌ای که پیش‌بینی و کنترل رفتارش میسر یا آسان‌تر شود. رمز‌مدیریت انسان نسبت به خود و دیگری در پاسخ به این پرسش است. در گذشته، هنگامی که فردی می‌خواست مثلاً در تئاتر نقش دیگری را بازی کند باید از ماسک و لباس مخصوص استفاده می‌کرد؛ گرچه این نکته بیانگر ویژگی‌های منحصربه‌فرد هر انسانی است که آن را از دیگری متمایز می‌کند، اما کسی که از بیرون صحنه آن بازیگر را تماشا می‌کرد، علاقه‌مند بود که بداند شخص واقعی زیر آن ماسک چه کسی است؛ مانند جذابیت شناخت زندگی واقعی هنرپیشه‌های امروزی که نقل بسیاری از محافل عمومی است. پس از سویی، شناخت چهره واقعی انسان‌ها اهمیت دارد و از سوی دیگر، چنانچه ویژگی‌ها منحصربه‌فردند، چگونه می‌توان به ساخت ثابتی که درباره بیشتر انسان‌ها صادق است، پی برد؟ روان‌شناسی شخصیت همراه با توسعه روان‌شناسی همواره با چالش‌های مختلفی روبه‌رو بوده است. به‌ویژه، هنگامی که از تغییر و ثبات شخصیت از کودکی تا بزرگسالی و دوران کهولت سخن به میان آید، آنگاه باید از قوانین تحول و ثبات شخصیت سخن گفت.

کتاب «شخصیت در بزرگسالی» یکی از بهترین منابع در پاسخ‌دهی به برخی از پرسش‌ها از جانب افرادی است که عمر علمی خود را صرف این مطالعات کرده‌اند و نتیجه کار آنها هم در سطح کاربردی و هم در سطح نظری، کم‌نظیر بوده است. مطالب این کتاب به اندازه‌ای جذاب است که علاقه‌مندان به این حیطه را در بسیاری از زمینه‌ها اغنا و یا برای پیگیری مطالب بیشتر حساس می‌کند.

با توجه به رسالت پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، مناسب بود که این کتاب برای استفاده بیشتر براساس منابع دینی و فرهنگی نقد و بررسی شود، اما چون بیشتر مطالب کتاب براساس یافته‌های پژوهشی و دارای ارزش علمی بالایی بود، بهتر دانستیم که این مهم با پژوهش‌های بومی (جای آن در این حیطه تقریباً خالی است)، انجام پذیرفته و در ویرایش‌های بعدی آورده شود. از این کتاب نیز می‌توان در درس‌های شخصیت، به‌ویژه در سطح کارشناسی ارشد و دکتری استفاده کرد و به عنوان کتابی مرجع در پژوهش‌های میدانی از آن بهره برد.

در ضمن، اشاره به برخی زمینه‌های بومی و فرهنگی در زمینه تبیین ثبات و تحول شخصیت در این مقدمه ممکن است زمینه‌گیری‌های بیشتری را از سوی پژوهشگران جوان فراهم کند؛ پرسش‌هایی که زمینه‌ساز تفکر درباره شخصیت است، بی‌شمار و زیادند، اما می‌توان به برخی از آنها اشاره کرد:

- شرط بلوغ و عقل برای جاری شدن احکام و تکالیف دینی، با ثبات و تحول شخصیت چه ارتباطی دارد؟

- انواع ریخت‌شناسی شخصیت در قرآن چگونه قابل شناسایی و ارزیابی است؟

- ثبات و تحول شخصیت چگونه در منابع دینی قابل تبیین است؟

- چگونه می‌توان ثبات و تحول شخصیت را با و بدون سازه‌های معنوی و مذهبی تبیین کرد؟

- سازه‌های معنوی، به‌ویژه ایمان به خدا چگونه بر ثبات و تحول شخصیت اثر می‌گذارد؟

- سازه‌های معنوی شکل‌دهنده یا تثبیت‌گر شخصیت کدامند؟

- چگونه شخصیت در کودکی زمینه‌سازی می‌شود؟

- اثر وراثت بر شخصیت (اصلاب و اعقاب) چگونه در منابع دینی تبیین می‌شود؟

- آیا در شخصیت رگه‌هایی وجود دارد که مانع یا موجب تحول و تعالی معنوی شخصیت شود؟

- چگونه تعالی شخصیت که در منابع علمی مورد غفلت است، در منابع دینی صورت

می‌گیرد؟ و آیا به‌طور کلی جایگاهی در تحول شخصیت دارد؟

- دینداری و ایمان مذهبی (پایبندی) چه تأثیری بر ثبات و تحول شخصیت دارد؟

- آیا دین و معنویت پیرو ساخت‌های تحول و شخصیت است یا برعکس؟

- و

اینها و ده‌ها پرسش دیگر می‌تواند زمینه پژوهش‌های بومی را فراهم کند، ولی پرسشی که احتمالاً دید انتقادی را به یافته‌های روان‌شناختی حساس می‌کند، این است که چگونه داده‌های روان‌شناختی در مورد انسان نمی‌تواند به دیدگاهی واحد و جامع دست یابد؟

چه بسا پاسخ به این پرسش به نگاه تقلیلی نگرانه علمی برگردد و یا به فقدان دیدگاهی جامع در مورد انسان مربوط شود، ولی اگر این فرض را بپذیریم که خداوند تنها روان‌شناس واقعی انسان است و ما به خدا و نظام تدبیری‌اش ایمان داشته باشیم، انسان بدون خدا همواره تصویری ناقص برای مطالعه در اختیار پژوهشگر قرار می‌دهد؛ مگر اینکه مبدأ و معاد انسان را از حوزه ادارگی او حذف کنیم. تلاش‌های اخیر برای نگاه به انسان با مبدأ و معاد واحد نتایج مثبتی را در سطح به کار بسته به دنبال داشته است. این نگاه ما را مجاز می‌کند که عقل تجربی را با عقل کل جهان پیوند زنیم و نگاهی کامل‌تر و جامع‌تر از انسان را در پیش روی خود ببینیم. از آنجا که موضوع این کتاب پرداختن به شخصیت در چارچوب نظریه صفات است، اشاره به برخی پژوهش‌های بومی شاید محرک خوبی برای دانش پژوهان عزیز کشورمان باشد. شجاعی، جان‌بزرگی، عسکری، غروی و پسندیده (۱۳۹۳ الف)، انواع الگوهای طبقه‌بندی صفات در منابع اسلامی را ترسیم کرده‌اند. در این پژوهش مشخص شده است که صفات و رگه‌های شخصیت از دیرباز در هسته نظریه‌های اخلاقی رفتار حضور داشته‌اند و نیز در آیات و روایات برای توصیف شخصیت افراد از رگه‌ها و صفات آنها استفاده شده است. برای تبیین و طبقه‌بندی صفات الگوهای زیادی وجود دارد که برخی از آنها شامل الگوی مفهومی، ارتباطی یا تعاملی، دوقطبی، سه قطبی، سلسله‌مراتبی و شبکه‌ای است که الگوی شبکه‌ای در این مطالعات از کارآمدی بیشتری برخوردار است. در الگوی شبکه‌ای صفات به شکلی پویا در نظر گرفته می‌شوند که در یک شبکه مفهومی پیچیده ایفای نقش می‌کنند. همین گروه پژوهشی (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۳ ب)، به کار تحلیل معنایی صفات شخصیت در منابع اسلامی ادامه داده و نظریه حوزه معنایی در مطالعه شخصیت را تصریح کرده‌اند. در این پژوهش مشخص می‌شود که برای فهم دقیق شخصیت در منابع اسلامی می‌بایست روابط مفهومی صفات شخصیت را در مد نظر قرار دهیم و این روابط می‌توانند به شکل‌های مختلفی از جمله روابط عرضی، طولی و شمول معنایی یا تحلیل مؤلفه‌ای و جز آن، مفهوم‌پردازی و از ابزار سنجش شخصیت برای دسته‌بندی و آماده‌سازی استفاده شود. شجاعی (۱۳۹۴) با استفاده از تحلیل عاملی پس از ساختن ابزاری برای سنجش شخصیت، آن را با آزمون‌های شانزده عاملی شخصیت کتل و آزمون پنج عاملی نئو مقایسه کرد. در این پژوهش او به پانزده عامل شخصیتی که در تحلیل‌های مرتبه دوم به یک عامل اساسی شخصیت یعنی «شاکله» دست یافت. این تلاش‌ها نشان می‌دهد امکان دستیابی به چارچوبی از شخصیت براساس الگویی و حیانی با دید گسترده‌تری نسبت به انسان وجود دارد.

فراهانی (۱۳۸۸)، پس از سال‌ها پژوهش درباره عوامل شخصیت به پنج صفت شخصیتی بزرگ در ایرانیان پی برد. او و همکارانش، پس از مطالعه فرهنگ و ادبیات ایرانی و استخراج صفات، تحلیل آنها و ساخت آزمون به این صفات دست یافتند که عبارت از «گشودگی»، «روان‌جورخویی یا روان‌آزوده‌خویی»، «درون‌گرایی - برون‌گرایی»، «وجدان و دینداری»، «نرم‌خویی یا سازگاری» با کلمه مخفف «گردون» می‌باشد. چنانچه مشخص می‌شود، این تلاش‌ها با کوشش‌های صاحبان این اثر ترجمه شده، هماهنگ است. خان‌بزرگی (۱۳۹۵) با تحلیل مفاهیم قرآنی درباره سازه‌های شخصیت به ساخت‌هایی برای تبیین شخصیت به نحوی که بتوان مسیر سلامت و بیماری انسان را تبیین کرد، دست یافت. در این پژوهش که از نظر بالینی هنوز ادامه دارد، عقل به عنوان سازه هسته‌ای شخصیت معرفی می‌شود که سازه‌ای فطری و نهادی از جانب خداوند است و تا حد زیادی مسئولیت ثبات بخشی به شخصیت را بر عهده دارد. با وجود دو مکانیزم اصلی شناخت و مهار برای عقل، شاید تمام ویژگی‌های شخصیت به نوعی تحت تأثیر این دو مکانیزم در مسیر سلامت یا اختلال استقرار یابند. غلبه رگه‌های غیرعقلانی بر شخصیت به نوعی اشاره به تسلط نیروهای ضد عقل بر نظام روان‌شناختی انسان دارد که تا اندازه‌ای سازه‌های دیگری مانند قلب و صدر را از انسجام و همسویی با عقل بازمی‌دارند؛ این تسلط بیش از آن چیزی است که در اراده و اختیار انسان قرار دارد.

به‌طور کلی، نادیده‌انگاری حوزه‌های ادراکی مبدأ و معاد در تبیین شخصیت سبب شده است که هر گونه تحلیلی از شخصیت نتواند به نیازمندی‌های مربوط به حوزه شخصیت پاسخ بدهد. کتاب شخصیت در بزرگسالی در یازده فصل به گونه‌ای تنظیم شده‌اند که مفاهیم نظری و پژوهش‌های بین‌المللی را پوشش داده و خواننده در هر فصل بخش مهمی از مفهوم شخصیت در بزرگسالی را با مطالعه درک می‌کند. موضوعات فصل‌ها برای مباحثه دانشجویان در سطح کارشناسی ارشد و دکتری و وارد کردن مباحث بومی به آنها بسیار مناسب است و به آنها کمک می‌کند تا تصویر روشنی از شخصیت، تحول آن، و تحلیل و تفسیر یافته آن پیدا کنند. در پیوست کتاب، فرم کوتاه و بلند آزمون پنج‌عاملی نیز آمده است تا دانشجویان همزمان با مطالعه نظری به این آزمون هم دسترسی داشته باشند.

از آنجا که دسترسی دانشجویان و پژوهشگران به کتاب‌های اصلی نویسندگان بزرگ ارزشمند است و دانش پایه دانشجویان را تقویت می‌کند؛ با توجه به طولانی شدن زمان ترجمه، پیگیری‌ها نشان داد که این کتاب تاکنون تجدید چاپ نشده و می‌تواند در این امر یاری‌رسان علاقه‌مندان

باشد. در نهایت لازم می‌دانیم از دانشجویان دوره دوم دکتری پژوهشگاه حوزه و دانشگاه که زمینه‌ساز ترجمه این کتاب شدند، جناب استاد رحمت‌الله نورانی‌پور که ویراستاری علمی کتاب را پذیرفتند، سرکار خانم دکتر عطری‌فرد که بازخوانی نهایی را بر عهده داشتند، سپاسگزاری کنیم. همچنین از مسئولان و همکاران در پژوهشگاه، به‌ویژه آیت‌الله سیدمحمد غروی‌راد که مدیریت گروه روان‌شناسی را بر عهده دارند و مشوق توانمندی در توسعه روان‌شناسی علمی و دینی هستند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

دکتر مسعود جان‌بزرگی و دکتر مبین صالحی

مقدمه مؤلفان

در دهه ۱۹۷۰ چندین مطالعه طولی بزرگ درباره شخصیت انجام و منتشر شد که برای نخستین بار، پایه علمی محکمی برای ارزشیابی نظریه‌های شخصیت و سالمندی فراهم کرد. تقریباً شگفت‌انگیز بود که تمام این مطالعات، درجه زیادی از ثبات را نشان دادند: شخصیت ظاهراً، بعد از سی سالگی در بیشتر افراد، تغییر کمی می‌کند. چندین سال بعد از ارزیابی تفاسیرمان از داده‌ها و کاربرد روی بعضی معانی ضمنی برای روان‌شناسی شخصیت و در درک زندگی بزرگسالی، کتاب کوچکی را در مورد این موضوع منتشر کردیم (مک‌کری و کاستا، ۱۹۸۴).

چند سال پس از آن، چندین مطالعه طولی گزارش کردند که به‌طور کلی، یافته‌های اولیه، تأیید شدند. ولی تحول اصلی دهه ۱۹۸۰، کشف مدل پنج‌عاملی بزرگ (FFM) و نشان دادن این بود که واقعاً الگوی جامعی از ساختار رگه‌های شخصیت وجود دارد که شامل تقریباً تمام رگه‌هایی می‌شود که به زبان مشترک و در قالب نظریه‌های علمی شناسایی شده بودند. احتمالاً چنین چیزی مهم‌ترین پیشرفت روان‌شناسی شخصیت مدرن بود، زیرا به رقابت بی‌ثمر بین الگوهای رقیب در مورد رگه‌ها که چندین دهه مطرح شده بودند، پایان داد و فرصت مطرح شدن رویکرد نظام‌داری برای مطالعه شخصیت را فراهم کرد. ما نسخه جدیدی از کتابمان را در ۱۹۹۰ ارائه کردیم که FFM و معانی ضمنی آن را برای مطالعه سالمندی توصیف کرده است. نسخه کنونی کتاب ما، «شخصیت در بزرگسالی» است که پیشرفت‌هایی را در طول چندین دهه گذشته گزارش می‌کند. در آخرین ویرایش، سه تغییر قابل ملاحظه انجام شده است.

نخست، پژوهش‌های مفصلی در نمونه‌های بزرگ، ادعاهای اولیه ما درباره ثبات را ممکن (و ضروری) ساخته و وصف کرده است. اگرچه خط اصلی این است که رگه‌های شخصیت در بزرگسالی، بعد از سن سی سالگی ثبات دارند، ولی مشخص است که استثنائات و قیودی هم

وجود دارد: افول کم و تکراری در بعضی رگه‌ها، تغییرات عمده در بعضی افراد (مانند افراد مبتلا به آلزایمر)، و زوال ثبات تفاوت‌های فردی در دوره‌های طولانی زمان.

دومین تغییر اصلی که در فصل پنجم منعکس شده، پذیرش جهانی FFM را امکان‌پذیر ساخته است. ترجمه‌های نسخه تجدید نظرشده سیاهه شخصیتی نئو به چهل زبان، پرداختن به سؤالاتی درباره قابلیت تعمیم‌پذیری بین فرهنگی مسیرهای تحولی را ممکن ساخته‌اند. اگرچه، تاکنون تنها مطالعات مقطعی گزارش شده است، ولی به درک زیاد ما از ثبات شخصیت و تغییر کمک می‌کند.

سراانجام اینکه، فصل دهم پیشرفت مفهومی را گزارش می‌کند. نظریه پنج‌عاملی (FFT)، توصیفی از سیستم شخصیت است که صفاتی را در گستره وسیع تری از شخص و دنیا فرض می‌کند. نخست برای توضیح چگونگی ثبات رگه‌ها، همراه با سازگاری افراد با تغییر دنیا، FFT با شواهد ژنتیک رفتاری، تطبیقی و بین فرهنگی، حمایت می‌شود. در آخرین فصل، مفاهیمی از نظریه برای ساختار دادن به بحث آثار شخصیت بر جریان زندگی و خودپنداشت استفاده می‌شود. عنوان این ویرایش، اهمیتی را که ما به دیدگاه نظری اختصاص می‌دهیم، نشان می‌دهد. اگرچه پیام اصلی در کتاب ما باقی مانده است، ولی ارزش یافته‌ها و تفاسیر جدید، از زمانی که برای نخستین بار چاپ شده، آشکار شده است. امیدواریم که ویرایش تجدید نظر شده، پیشرفتی را در این زمینه نشان دهد.